

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України
“Про свята, пам’ятні дати і скорботні дні”

1. Мета

Метою цього Закону є визначення переліку державних та інших свят, пам’ятних дат і скорботних днів в Україні, які мають загальнодержавне значення, визначення їх категорій, порядку встановлення та особливостей відзначення.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проєкт Закону України “Про свята, пам’ятні дати і скорботні дні” розроблено Українським інститутом національної пам’яті за власною ініціативою з урахуванням Указу Президента України від 30 липня 2020 року № 303 «Питання визначення статусу окремих релігійних свят» у рамках реалізації державної політики збереження та відновлення національної пам’яті Українського народу.

В умовах воєнного протистояння й інформаційної агресії, яка сьогодні ведеться проти України, нагальною є потреба консолідації суспільства, у тому числі довкола історичного минулого, національних цінностей і традицій. Особлива роль у цьому процесі належить комплексу державних свят, який має бути чинником відновлення історичної пам’яті Українського народу, джерелом громадянсько-патріотичного становлення суспільства та формування почуття гордості за видатних українців, які зробили значний внесок у постання й утвердження державності.

Нинішня система державних свят і пам’ятних дат в Україні поєднує в собі успадковані від радянської доби та запроваджені в часи незалежності та є невпорядкованою. Конституція України визначає, що державні свята встановлюються виключно законами України. Однак на практиці вони запроваджують не тільки законами України, а й Указами Президента України (хоча Конституція України не передбачає за Президентом України таких повноважень), постановами Верховної Ради України. Одне свято – День Конституції – закріплене в самому Основному законі України.

Цей недолік пов’язаний із відсутністю чітких визначень понять і категорій: “свято”, “державне свято”, “святковий неробочий день”, “пам’ятна дата”, “професійне свято”. Так статтею 73 Кодексу законів про працю України встановлені “святкові та неробочі дні”, але не визначено різниці між державними святами, релігійними та просто вихідними днями. У статті 161 Конституції України є поняття “державне свято”, а у постанові Верховної Ради України “Про День незалежності України” фігурує дефініція “державне загальнонародне свято”.

Така ситуація не сприяє конструюванню національної ідентичності

Українського народу. Систему державних свят і пам'ятних дат, комеморативні практики потрібно оптимізувати, аби вони стали складовою гуманітарної державної політики, зокрема відновлення та збереження національної пам'яті. Це надасть змогу:

- зробити значимими та вагомими для суспільства ключові події загальнонаціональної історії та культури;
- значно послабити негативний вплив на сучасний соціум ідеологічної спадщини тоталітарної радянської доби;
- артикулювати основні соціокультурні й історичні пріоритети держави у сфері державотворення;
- сприяти відновленню та збереженню традицій Українського народу, відчуттю кожним громадянином власної причетності до історії національної спільноти та творення її майбутнього;
- сприяти забезпеченню національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів внутрішньої та зовнішньої політики України;
- забезпечити право громадян на свободу совісті.

Встановлення та регулювання державних свят України є процесом змін не тільки у нормотворчій діяльності, а й у суспільній свідомості, детермінованої факторами інертності у трактуванні та сприйнятті історичних подій. Передусім це пов'язано із проблемами становлення національної історичної думки на противагу радянській історичній традиції. Тому нагальною потребою є унормування категорій та переліку державних свят шляхом прийняття Закону України “Про свята, пам'ятні дати і скорботні дні”. Це варто розглядати не лише як питання реформування й упорядкування системи державних свят України, а й як важливий етап відновлення і збереження національної пам'яті Українського народу.

Створення нового комплексу свят, пам'ятних дат та скорботних днів сприятиме остаточному подоланню комуністичних ідеологем і колоніальних стереотипів, утвердженню в Україні загальнолюдських цінностей.

3. Основні положення проекту акта

Документом упорядковуються основні правові дефініції галузі. Зокрема, пропонується визначити такі категорії свят, пам'ятних дат і скорботних днів:

державне свято – свято, встановлене в Україні на честь події або особи, які мали виняткове історичне значення, вплив на здобуття Україною незалежності, розвиток державності та суверенітету, та які засвідчують тяглість державотворчих і демократичних традицій;

день жалоби – день, який одноразово оголошується у зв'язку з трагічною подією в Україні або світі, що спричинила людські жертви, або у зв'язку зі смертю видатної особи;

міжнародний день – день, встановлений міжнародною організацією з метою привернення уваги до проблеми або події, яка має загальносвітове

значення;

пам'ятна дата – річниця знаменної історичної події, заснування населеного пункту або першої писемної згадки про нього, ювілей видатної особи;

професійне свято – свято, встановлене з метою вшанування працівників певної професії, галузі або сфери господарської діяльності;

скорботний день – день пам'яті про трагічні події історії України та вшанування їх жертв;

традиційне свято – свято, встановлене в Україні з метою відзначення укорінених в суспільстві традиційних або великих релігійних подій та дат.

Оскільки відзначення державних свят має сприяти відновленню історичної пам'яті та формуванню національної ідентичності громадян України, на статус державного можуть претендувати лише ті дати і події, які співвідносяться з державотворчими та історико-культурними традиціями Українського народу, мають консолідувальний націєтворчий потенціал.

Пропонується встановити такий перелік державних свят: День Соборності України (22 січня, з нагоди проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки в 1919 році); День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (26 лютого, з нагоди вшанування мужності й героїзму громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території — в АР Крим та місті Севастополі); День пам'яті та примирення (8 травня, коли набув чинності Акт про беззастережну капітуляцію Німеччини); День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (9 травня, коли в СРСР було оголошено про капітуляцію Німеччини); День пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни (14 травня); День Конституції України (28 червня, в день прийняття Основного закону України Верховною Радою України); День Державного Прапора України (23 серпня з нагоди підняття синьо-жовтого прапора над будівлею Верховної Ради України у 1991 році); День Незалежності України (24 серпня – на честь ухвалення Верховною Радою України Акта проголошення незалежності України); День Української Державності – 28 липня (з метою утвердження спадкоємності понад тисячолітньої історії українського державотворення); День захисників України (14 жовтня, що пов'язано зі святом Покрови та історичною традицією вшанування в цей день українського війська); День української мови та писемності (9 листопада в день вшанування пам'яті Преподобного Нестора–Літописця); День Гідності та Свободи (21 листопада на честь початку цього дня Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності в листопаді 2013 – лютому 2014 років).

Документом пропонується визначити, що традиційними святами в Україні є: Новий рік (1 січня), Різдво Христове за юліанським календарем (7 січня), Перший день Свята Ризван, Песах, Світле Христове Воскресіння (Великдень) за григоріанським календарем, Світле Христове Воскресіння (Великдень) за юліанським календарем, День матері (друга неділя травня), Рамазан-Байрам,

День Святої Трійці за григоріанським календарем, День Святої Трійці за юліанським календарем, День батька (третя неділя червня), День Перуна (20 липня), Курбан-Байрам, Рош га-Шана, День народження Бахаулли, Ханука, Різдво Христове за григоріанським календарем (25 грудня). Таким чином, перелік традиційних свят містить свята п'яти віросповідань та світські свята. Критеріями їх включення до категорії “традиційні” є святкування століттями і навіть тисячоліттями певних усталених свят, або ж наявність нормативно-правових актів, які запровадили ці, або інші свята в систему свят України (до прикладу, День матері та День батька встановлено відповідними указами Президента України).

Пропонується визначити міжнародні дні, які є окремою категорією. Її особливість полягає в тому, що міжнародні та всесвітні дні вже встановлені відповідними рішеннями Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, іншими міжнародними організаціями. Такі дні є складовою практики підтримки правозахисних, соціальних, культурно орієнтованих, природоохоронних та інших рухів. Проте, зважаючи на те, що рішення Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій мають рекомендаційний характер, Україна інкорпорує обрані дні в своє законодавство відповідно до власних комеморативних традицій та практик. Тому пропонується визначити такий перелік основних міжнародних днів: Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту – 27 січня; Міжнародний день боротьби за права жінок – 8 березня; Всесвітній день Землі – 22 квітня; День праці – 1 травня; Міжнародний день сім'ї – 15 травня; Міжнародний день захисту дітей – 1 червня; Всесвітній день довкілля – 5 червня; Міжнародний день молоді – 12 серпня; День пам'яті жертв комуністичного та нацистського тоталітарних режимів – 23 серпня; Міжнародний день демократії – 15 вересня; Міжнародний день людей літнього віку – 1 жовтня; Міжнародний день толерантності – 16 листопада; Міжнародний день людей з обмеженими можливостями – 3 грудня.

Скорботні дні та дні жалоби раніше на законодавчому рівні також не були прописані, але вшановувалися датами, встановленими указами Президента України.

Тому в законопроекті пропонується визначити такий перелік скорботних днів: День Героїв Небесної Сотні – 20 лютого; День чорнобильської трагедії – 26 квітня; День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу – 18 травня; День пам'яті загиблих захисників України – 29 серпня; День пам'яті депортованих українців – друга неділя вересня (оскільки злочин депортації є одним із найтяжчих злочинів проти людяності, пропонується встановити цей день на вшанування всіх примусово виселених українців із автохтонних земель до дати – друга неділя вересня – найбільш масової депортації українців із найзахідніших етнічних земель – Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшся, Любачівщини, Західної Бойківщини), День пам'яті жертв Голокосту – 29 вересня, День пам'яті жертв комуністичних репресій – перша неділя

листопада (пропонується перенести з третьої неділі травня на вшанування жертв розстрілу 3 листопада 1937 року в урочищі Сандармох понад 100 діячів української культури, науки, військових, священнослужителів – в'язнів Соловецького табору особливого призначення), День пам'яті жертв Голодомору – геноциду українців і масових штучних голодів (День пам'яті жертв Голодомору) – четверта субота листопада (з огляду на Статтю II Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року, а також рішення Постанови Апеляційного суду м. Києва за кримінальною справою, порушеною за фактом вчинення Голодомору в Україні в 1932–1933 роках від 13 січня 2010 року, пропонується назву “День пам'яті жертв Голодомору – геноциду Українського народу” викласти в редакції “День пам'яті жертв Голодомору – геноциду українців і масових штучних голодів (День пам'яті жертв Голодомору)”).

Законопроектом запроваджується встановлення: професійних свят Кабінетом Міністрів України за пропозицією Верховної Ради України, Президента України, органу державної влади, іншого державного органу, органу місцевого самоврядування, Національної академії наук України, національної галузевої академії наук, об'єднань профспілок, а переліку пам'ятних дат – Верховною Радою України щорічно шляхом прийняття відповідної постанови.

8 березня – Міжнародний день боротьби за права жінок і 1 травня – День праці пропонується відзначати як міжнародні дні в Україні та передбачається залишити їх неробочими днями.

Спираючись на загальноєвропейську традицію не переносити вихідні святкові дні на наступні робочі (якщо святкові дні припадають на робочі), законопроектом пропонується внести відповідні зміни до Кодексу законів про працю України передбачивши, що якщо державне свято, яке є неробочим днем, збігається з вихідним днем, вихідний день на наступний після державного свята день не переноситься. Однак перенесення вихідного дня пропонується залишити щодо деяких традиційних свят: Різдва Христового за юліанським календарем, Світлого Христового Воскресіння (Великодня) за юліанським календарем, Дня Святої Трійці за юліанським календарем, Різдва Христового за григоріанським календарем та Нового року.

Реалізація закону передбачає внесення змін до чинних актів, зокрема: Кодексу законів про працю України, Закону України “Про відпустки”, Закону України “Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років”, Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”.

Реалізація закону потребує визнання актів такими, що втратили чинність згідно з переліком:

- Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 29 березня 1990 року № 8985-ХІ «Про оголошення дня 26 квітня “Днем чорнобильської трагедії”»;
- Постанову Верховної Ради України від 20 лютого 1992 року № 2143-ХІІ

“Про День незалежності України”;

- Постанову Верховної Ради України від 1 квітня 2009 року № 1221-VI

“Про відзначення 90-річчя створення комсомолу України”;

- Постанову Верховної Ради України від 20 травня 2011 року № 3430-VI

“Про запровадження в Україні особливої церемонії – проведення 22 червня кожного року Хвилини пам’яті за загиблими у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років”;

- пункт 2 Постанови Верховної Ради України від 5 липня 2011 року №3560-VI “Про 70-річчя трагедії Бабиного Яру”;

- пункт 2 Постанови Верховної Ради України від 12 листопада 2015 року № 792-VIII “Про визнання геноциду кримськотатарського народу”.

- пункт 2 Постанови Верховної Ради України від 8 листопада 2018 року №2608-VIII “Про відзначення на державному рівні 75-х роковин початку депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 роках”.

4. Правові аспекти

У цій сфері діють такі нормативно-правові акти: Конституція України, Указ Президента України від 30 липня 2020 року № 303 «Питання визначення статусу окремих релігійних свят», Кодекс законів про працю України, закони України «Про відпустки», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років», «Про свободу совісті та релігійні організації».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація закону не потребуватиме додаткових матеріальних та інших витрат із державного бюджету.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект Закону стосується соціально-трудової сфери та потребує погодження із Спільним представницьким органом всеукраїнських профспілок і Спільним представницьким органом сторони роботодавців.

Проект акта потребує винесення на громадське обговорення відповідно до вимог Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (Офіційний вісник України, 2010, № 84, ст. 2945).

7. Оцінка відповідності

У проекті Закону відсутні положення, що:

стосуються зобов’язань України у сфері європейської інтеграції;

стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;

впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією;

створюють підстави для дискримінації.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертиза не проводились.

8. Прогноз результатів

Очікується, що прийняття Закону України “Про свята, пам'ятні дати і скорботні дні” забезпечить упорядкування системи державних свят України, започаткує нову комеморативну практику їх відзначення і вшанування подвигу борців за незалежність України та її територіальну цілісність, сприятиме консолідації українського суспільства навколо пам'яті про видатні події та персоналії її історії і культури, традицій і цінностей Українського народу.